

2. ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЗАОЩАДЖЕННЯ

УДК 658.152

Рилєєв С. В., Романчук А. Л.

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Анотація.** Розкрита сутність інвестиційної привабливості регіону та систему факторів, що її визначають. Розглянута ситуація щодо залучення іноземного капіталу на територію України в регіональному розрізі. На підставі інтегрального індексу проаналізовано рівень інвестиційної привабливості Чернівецької області, визначено її місце серед інших регіонів України. Детально розглянуті основні сильні та слабкі сторони регіону, які формують інвестиційний клімат та зацікавленість (або його відсутність) іноземних інвесторів. Розроблено шляхи покращення інвестиційного клімату та напрямки інвестиційної політики для регіону на майбутнє.*

Ключові слова: інвестиційна привабливість; прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат; жорсткі фактори інвестиційної привабливості; м'які фактори інвестиційної привабливості

Ryleev S., Romanchuk A.

RATING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE CHERNIVTSY REGION

***Summary.** The essence of the region's investment attractiveness and the system of factors determining it is described. The situation concerning the foreign capital attraction to the territory of Ukraine in terms of the region is examined. The level of investment attractiveness in Chernivtsi region is analyzed on the grounds of integral index and the region's place among other regions of Ukraine is determined. The major strong and weak parts of the region forming the investment climate and interest (or its absence) of foreign investors are studied in details. The ways of investment climate improvement and the directions of investment policy for the region's future are worked out.*

Keywords: investment attractiveness; foreign direct investments; investment climate; stiff factors of investment attractiveness; mild factors investment attractiveness

1. Вступ

На сьогоднішній день залучення інвестицій є невід'ємною умовою функціонування економіки будь-якої країни, її галузей та регіонів. Адже, враховуючи обмеженість вітчизняних фінансових ресурсів саме приток іноземних інвестицій може забезпечити в майбутньому повноцінне функціонування суб'єктів господарювання, підвищить конкурентоспроможність національного виробництва та забезпечить збалансованість розвитку економіки України.

В сучасних умовах для регіонів країни дуже гостро постає проблема недостатнього забезпечення вітчизняними і, особливо, іноземними інвестиціями. Така ситуація обумовлюється рівнем інвестиційної привабливості відповідного регіону зокрема та України в цілому.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням інвестиційної привабливості присвячено широке коло публікацій, як вітчизняних, так і закордонних науковців. Серед них можна виділити таких авторів, як: І. О. Бланка [1], В. В. Бочарова [2], А. П. Гайдуцького [3], С. С. Донцова [4], А. П. Дукку [5], Я. Є. Задорожну [5], Л. О. Чорну [12] та багато інших. Проте виникає потреба в ретельному вивченні рівня інвестиційної привабливості кожного окремого регіону, особливо тих, які на сьогоднішній день відносяться до "найменш привабливих", зокрема Чернівецької області, з подальшим пошуком шляхів покращення існуючої ситуації.

Метою статі є оцінка основних характеристик інвестиційної привабливості Чернівецької області та розробка пропозицій і заходів, що сприятимуть залученню іноземного капіталу.

3. Методичні аспекти оцінки інвестиційної привабливості регіону

Інвестиційна привабливість регіону, яка в кінцевому підсумку, проявляється в здатності територіальної одиниці залучати інвестиційні ресурси, формується під дією цілої низки факторів. Частина з цих факторів, в свою чергу, може бути описана за допомогою статистичних індикаторів, які, також, характеризують різні аспекти розвитку соціально-економічного середовища області.

За даними статистичних досліджень (табл. 1) регіональний розподіл прямих іноземних інвестицій не характеризує сприятливу картину для Чернівецької області, не дивлячись на її вигідне територіальне розміщення та наявність значних рекреаційних ресурсів.

Згідно табл. 1 найбільший розмір іноземних інвестицій було вкладено в регіони з високим рівнем виробництва та науковим потенціалом, а саме: місто Київ – 26594,0 млн.дол. або 48,83 %; Дніпропетровську область – 8349,1 млн.дол. або 15,33 %; Донецьку область – 2797,1 млн.дол. або 5,47%. Що ж стосується Чернівецької області, то вона разом із Тернопільською отримала найменший розмір прямих іноземних інвестицій у 2012 році – по 65,4 млн.дол. (0,12 %).

Динаміка прямих іноземних інвестицій в Чернівецькій області свідчить про несуттєві позитивні зміни зростання обсягів залученого іноземного капіталу (рис.1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції по регіонах України за 2012 рік [на основі 9]

Регіони	млн.дол.США	Питома вага, %
АР Крим	1465,0	2,69
Вінницька	245,1	0,45
Волинська	359,5	0,66
Дніпропетровська	8349,1	15,33
Донецька	2979,1	5,47
Житомирська	364,9	0,67
Закарпатська	408,5	0,75
Запорізька	1143,7	2,10
Івано-Франківська	642,7	1,18
Київська	1928,0	3,54
Кіровоградська	103,5	0,19
Луганська	838,7	1,54
Львівська	1633,9	3,00
Миколаївська	261,4	0,48
Одеська	1628,4	2,99
Полтавська	942,2	1,73
Рівненська	299,5	0,55
Сумська	375,8	0,69
Тернопільська	65,4	0,12
Харківська	2173,0	3,99
Херсонська	245,1	0,45
Хмельницька	207,0	0,38
Черкаська	882,3	1,62
Чернівецька	65,4	0,12
Чернігівська	103,5	0,19
Київ	26594,0	48,83
Севастополь	157,9	0,29
Усього	54462,4	100,00

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Чернівецькій області за 1995-2013 рр. [на основі 9]

Причини непривабливості Чернівецької області обумовлені наявністю низки слабких сторін та загроз, які слід ретельно досліджувати з метою покращення ситуації. Тому, перше, що слід зробити детально оцінити існуючу інвестиційну привабливість регіону за всіма можливими параметрами та розробити прогнози із врахуванням розроблених заходів щодо усунення негативних характеристик. Оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості здійснюється в такій послідовності (рис. 2.).

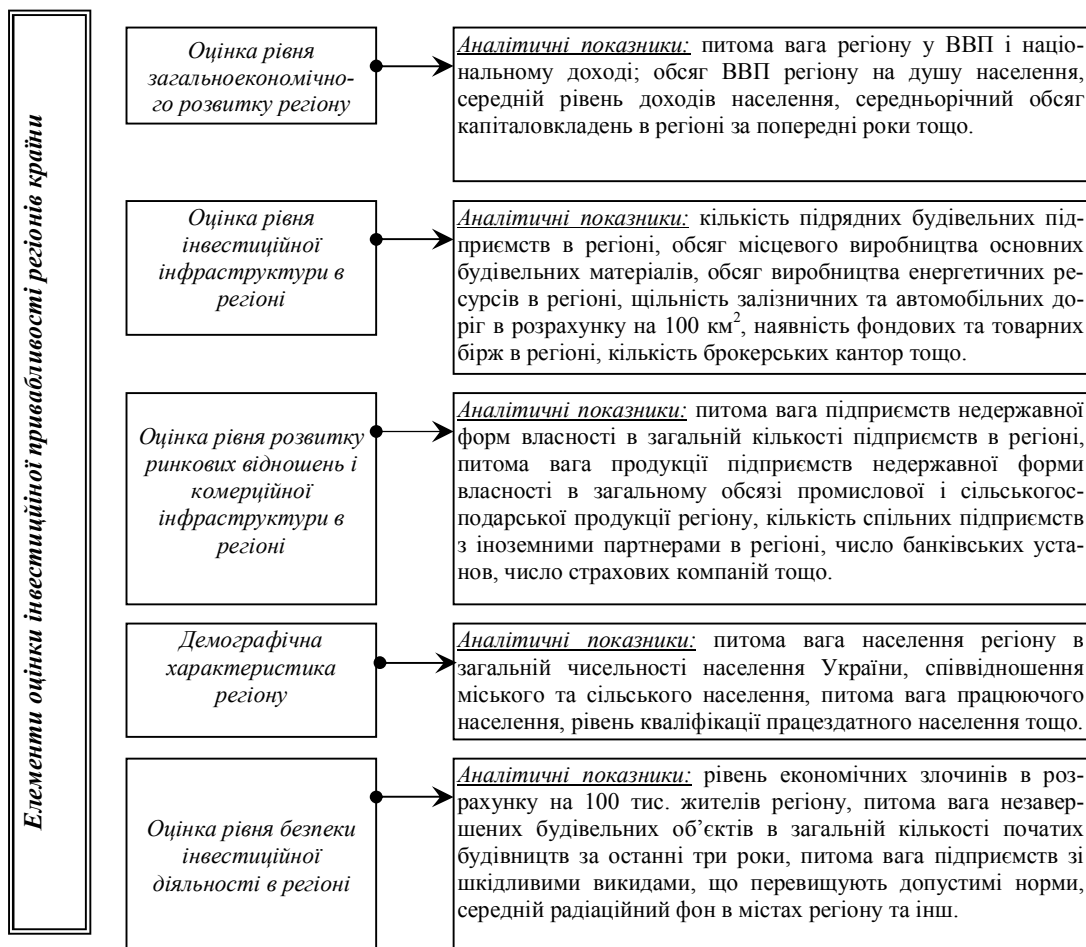

Рис. 2. Елементи оцінки інвестиційної привабливості регіонів

ІНДЕКС ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ						
Жорсткі фактори						
Природні ресурси (водні та земельні)	Трудові ресурси	Інноваційний потенціал	Географічне розташування	Споживчий сегмент	Бізнес-сегмент	Інфраструктура
Здоров'я	Доступність	Якість				
М'які фактори						
Діловий клімат	Правила та процедури		Відкритість влади	Діловий оптимізм	Успішний досвід	
Ефективність державних органів	Адміністративні процедури	Дотримання прав власності	Корупція	Податки та збори		

Рис. 3. Структура індексу привабливості регіонів

4. Теоретичний коментар

На підставі перерахованих елементів обчислюється інтегральний показник – індекс інвестиційної привабливості регіону. Визначення даного індексу потребує комплексного підходу та виділення жорстких та м'яких факторів (рис. 3).

До групи жорстких факторів належать фактори, дію яких неможливо (або дуже складно) змінити у найближчій перспективі. Проте саме вони визначають потенціал області та є базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку середовища реалізації інвестиційних проєктів. Така група фак-

торів може бути описана за допомогою офіційних статистичних даних.

М'які фактори охоплюють такі, що можуть бути змінені протягом відносно короткого періоду часу та можуть створювати бар'єри для реалізації інвестиційних проектів. Фактори, що належать до цієї групи, переважно стосуються сприйняття економічного середовища інвесторами. Названі фактори можна кількісно оцінити за допомогою методів якісної статистики (тобто, через оцінки та очікування економічних агентів, які приймають інвестиційні рішення).

Такий індекс, за словами представників Київського міжнародного інституту соціології та Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, повинен виконувати наступні завдання:

1 оцінити відносну інвестиційну привабливість регіонів України для нових інвесторів та тих, хто вже працює в Україні;

2 допомогти Уряду визначити проблеми, що гальмують розвиток інвестування на регіональному рівні;

3 допомогти місцевій владі визначити чинники, що впливають на інвестиційну привабливість регіону (області) в порівнянні з іншими регіонами (областями), дію яких треба посилити або мінімізувати [10].

5. Емпіричні результати

За результатами проведених досліджень експертами (табл. 2) лідируючі позиції серед регіонів щодо їх інвестиційної привабливості займають Харківська (значення індексу привабливості – 1,51927; 1 місце), Львівська (1,482541; 2 місце), Донецька області (1,470753; 3 місце).

Найменш привабливими за цим рейтингом є: Чернівецька область (1,225868; 27 місце), м. Севастополь (1,246546; 26 місце) та Запорізька область (1,270278; 25 місце). Такі результати комплексно оцінюють всі фактори та умови для інвестування у певний регіон. Проте слід відмітити, що конкретний інвестор оцінює лише ті економічні характеристики території, які мають критично важливе значення з точки зору стратегії (мети) компанії та специфіки галузі (сектору) її виробничо-комерційної діяльності.

Більш детальний розгляд структури індексу інвестиційної привабливості Чернівецької області показав, що рейтингові місця регіону розподілилися досить не рівномірно. За окремими з них Чернівецька область посідає місця в першій десятці (трудові ресурси, інфраструктура), за рештою – місця нижче 20-го (бізнес-сегмент, інноваційний потенціал, діловий клімат тощо). В розрізі окремих груп факторів інвестиційної привабливості видно, що досліджувані регіон займає 26 місце одночасно і за жорсткими і за м'якими факторами. Позитивно на місце в рейтингу за жорсткими факторами вплинуло лише те, що за фактором “Трудові ресурси” регіон посів 7 місце, що обумовлено низьким рівнем захворюваності, низьким рівнем середньої заробітної плати та високим рівнем освіти.

Поруч із трудовими ресурсами позитивно відмічена інфраструктура Чернівецької області – 6 місце серед всіх областей.

Оцінка м'яких факторів інвестиційної привабливості показує, що серед опитуваних керівників та можливих інвесторів регіон посідає високе місце за фактором “Дотримання прав власності” та “Корупція” (складові м'якого фактору “Правила та процедури”). Проте варто відзначити, що така оцінка дещо невілюється з врахуванням високого рівня корупції в Україні (вхідний бар'єр для іноземних інвесторів). Привабливою стороною Чернівецького регіону респонденти (керівники підприємств) відмітили роботу органів влади – фактор “Ефективність органів влади”, надаючи даному регіону за складовою м'якого фактору “Правила та процедури” 3 місце в рейтингу.

На ряду з позитивними характеристиками, досить негативно оцінена діяльність податкових органів, в результаті чого Чернівецька область посіла одне із останніх місць за рейтингом “Податки та збори” (елемент м'якого фактору “Правила та процедури”). Таке ж місце зайняв регіон за фактором “Відкритість влади”, що вказує про низький рівень залучення підприємств регіону до прийняття рішень органами влади та низький рівень прозорості їх діяльності.

На жаль, за оцінками інвесторів в регіоні не очікується покращення інвестиційного середовища в близькому майбутньому, в результаті чого Чернівецька область посіла останнє місце за рівнем ділового оптимізму.

6. Висновки

Детальне дослідження факторів інвестиційної привабливості Чернівецької області дозволило виділити основні проблемні та сильні сторони регіону (рис. 4).

Серед сильних сторін Чернівецької області можна виділити трудовий потенціал, близькість до кордону (регіон межує з Молдовою та Румунією) та низький рівень забруднення навколишнього середовища. Проте позитивний вплив сильних сторін значною мірою нівелюється внаслідок високого рівня забюрократизованості органів влади. Поруч із даною слабкою стороною експерти вказують про загрози – залежність від обмеженої кількості потужних підприємств.

Базуючись на аналізі статистичної інформації і беручи до уваги стратегію економічного розвитку Чернівецької області, для збільшення рівня інвестиційної привабливості необхідно здійснювати кроки за такими основними напрямками: 1) посилення транскордонного співробітництва; 2) розвиток туристично-рекреаційної сфери; 3) розвиток сільського господарства; 4) покращення роботи органів влади; 5) збільшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій (табл. 3).

Рис. 4. SWOT-аналіз інвестиційної привабливості Чернівецької області

Таблиця 3

Рекомендації щодо покращення рівня інвестиційної привабливості для Чернівецької області

№ з/п	Напрямки	Зміст заходів
1.	Транскордонне співробітництво	Географічне розташування регіону, зокрема, його сусідство з Румунією та Молдовою робить Чернівецьку область інвестиційно привабливою за цим параметром. Очевидно, що розвиток транскордонного співробітництва залежить від рівня та формату взаємодії підприємств та бізнес-асоціацій області з підприємствами та бізнес-асоціаціями країн-сусідів за активної участі та посередництва органів влади. Конкретними кроками в цьому напрямку можуть стати: а) проведення спільних ділових, культурно-мистецьких заходів, що мають на меті позиціонування області як інвестиційної привабливої прикордонної території. б) розвиток співробітництва між українськими та закордонними науково-дослідними установами та підприємствами.
2.	Розвиток природно-рекреаційної сфери	Розвиток цієї сфери потребує комплексного підходу, причому значна увага повинна приділятися <i>інфраструктурному забезпеченню галузі</i> (водопостачання та водовідведення, транспортне сполучення, збирання та переробка сміття тощо). Область разом з областями-сусідами може створити міжрегіональний туристичний кластер, що посилить позиції області на рекреаційно-туристичному ринку. Враховуючи ці та інші чинники важливою складовою стратегії розвитку області має бути збереження навколишнього середовища та попередження негативного техногенного впливу.
3.	Розвиток сільського господарства	Для збільшення інвестиційної привабливості сільського господарства необхідно здійснювати такі кроки: а) врегулювання земельних питань; б) посилення співпраці сільськогосподарських підприємств з науково-дослідними організаціями, що знаходяться в області та за її межами; в) розширення сільськогосподарської кооперації, що дозволить полегшити доступ до фінансування підприємств. Ці та інші кроки сприятимуть залученню інвестицій в сільське господарство. Розвинене сільське господарство - необхідна передумова для розвитку харчової промисловості, яка відіграє вкрай важливу роль в економіці регіону.
4.	Органи влади	Необхідно приділяти увагу питанню подолання корупції. Також варто звернути увагу на взаємодію підприємств регіону з податковими органами, оскільки для підприємств важливі не тільки ставки податків, але й процес податкового та митного адміністрування. Порівняно з іншими регіонами область має значно кращі можливості вивчати та запроваджувати кращі управлінські практики та досвід країн-членів ЄС, використовуючи відповідні програми технічної допомоги ЄС
5.	Прямі іноземні інвестиції	Головною слабкою стороною для регіону у сфері іноземного інвестування є відсутність чіткої політики стосовно прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Задля вироблення системного підходу необхідно розробити стратегію залучення ПІІ, яка дозволить сформулювати чітке бачення ролі ПІІ в економічному розвитку регіону. Для ефективної інвестиційної стратегії регіональній владі необхідно визначити чіткі й зрозумілі цілі щодо наявних та очікуваних прибутків від ПІІ. Зусилля із залучення інвестицій повинні бути зосереджені на кількох секторах, що мають конкурентні переваги, належать до ключових секторів зростання і сприятимуть нарощуванню потужностей місцевої економіки. Для кожного сектора регіональної економіки слід визначити потенційні країни та найкращі зарубіжні компанії, які можуть генерувати мобільні проекти і відповідають цілям регіону в окремих секторах і технологіях.

Безумовно це узагальнені напрямки підвищення рівня інвестиційної привабливості, які потребують детального розгляду за кожним фактором описаного індексу. І тільки чітке розуміння причин відставання Чернівецької області від найбільш

привабливих для інвестора регіонів дозволить покращити існуючу ситуацію.

Таблиця 2

Рейтинг привабливості регіонів України за 2012 рік [на основі 10]

Регіон	Загальний індекс привабливості		Жорсткі фактори						М'які фактори						
	Валюти	Місце	Валюти	Місце	Часткові фактори, місце						Валюти	Місце	Часткові фактори, місце		
					Продукти	Трудови ресурси	Інноваційний потенціал	Споживчий сегмент	Бізнес-сегмент	Інфраструктура			Валюти	Місце	Діловий клімат
АР Крим	1,433978	6	1,428083	8	7	17	2	9	4	12	1,439897	5	20	7	1
Вінницька	1,367725	13	1,436351	7	6	10	10	17	17	15	1,302377	20	17	10	24
Волинська	1,323298	19	1,312073	23	20	11	14	21	23	19	1,334619	15	18	5	13
Дніпропетровська	1,449991	5	1,556339	2	2	13	13	2	2	11	1,350910	14	10	9	16
Донецька	1,470753	3	1,536984	3	3	9	5	3	3	4	1,407377	7	8	6	5
Житомирська	1,328964	18	1,332618	20	24	6	22	26	19	9	1,325320	16	7	21	10
Закарпатська	1,37958	10	1,310966	24	25	4	21	18	12	7	1,451786	4	6	3	3
Запорізька	1,270278	25	1,370868	15	12	26	4	8	14	25	1,177070	27	27	24	26
Івано-Франківська	1,348067	15	1,324594	22	21	23	16	20	13	18	1,371954	11	9	16	9
Київська	1,411819	7	1,385239	10	22	22	17	6	8	14	1,438909	6	4	13	11
Кіровоградська	1,290058	24	1,360949	18	9	25	15	25	25	20	1,222860	24	23	19	22
Луганська	1,396795	9	1,341217	19	15	27	20	14	6	10	1,454677	3	5	17	14
Львівська	1,482541	2	1,47313	5	17	2	6	7	10	5	1,492013	1	2	1	2
Миколаївська	1,344425	16	1,373224	13	18	24	8	12	5	27	1,314315	17	16	8	20
Одеська	1,37749	11	1,449384	6	4	19	7	4	16	8	1,309161	18	14	25	12
Полтавська	1,290666	23	1,379949	11	13	18	24	10	9	22	1,207160	25	15	27	21
Рівненська	1,401647	8	1,399027	9	11	14	18	23	18	2	1,404272	9	11	14	6
Сумська	1,364563	14	1,376812	12	10	8	3	16	21	21	1,352424	13	26	11	25
Тернопільська	1,334144	17	1,309166	25	5	20	26	27	20	26	1,359599	12	19	18	7
Харківська	1,51927	1	1,569521	1	1	1	9	5	7	1	1,470629	2	1	4	4
Херсонська	1,32279	20	1,367784	16	19	5	12	19	15	23	1,29276	22	21	23	18
Хмельницька	1,31855	22	1,36125	17	16	15	11	24	26	13	1,276424	23	25	12	19
Черкаська	1,372945	12	1,372314	14	8	16	23	13	22	17	1,373376	10	13	2	17
Чернівецька	1,225868	27	1,275938	26	23	7	27	22	24	6	1,177762	26	22	26	27
Чернігівська	1,31831	21	1,332569	21	14	12	19	15	27	24	1,304202	19	24	22	15
м. Київ	1,45908	4	1,51273	4	26	3	1	1	1	3	1,407332	8	3	20	8
м. Севастополь	1,246546	26	1,201301	27	27	21	25	11	11	16	1,293496	21	12	15	23

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К. : МП «ИТЕМ» ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995 – 448 с.
2. Бочаров В. В. Инвестиционный менеджмент / В. В. Бочаров. – СПб : Питер, 2000. – 160 с.
3. Гайдуцький А. П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки / А. П. Гайдуцький // Регіональна економіка. – 2004. – №4. – С. 81-86.
4. Донцов С. С. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия посредством анализа надежности его ценных бумаг / С. С. Донцов // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 3. – С. 78-84.
5. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності : навч. посібник / А. П. Дука. – К. : Каравела, 2008. - 432 с.
6. Задорожна Я. Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрямок залучення інвестиційних ресурсів. / Я. Є. Задорожна, Л. П. Дядечко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №2. – С. 32-35.
7. Крылов Э. И. Управление финансовым состоянием организации (предприятия) / Э. И. Крылов. – М. : Эксмо, 2007. – 416 с.
8. Офіційний сайт Головного управління статистики в Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cv.ukrstat.gov.ua/>
9. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у регіонах України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infolight.org.ua/maps/pryami-inozemni-investiciji-akcionerniy-kapital-u-regionah-ukrayini-za-2012-rik>
10. Рейтинг інвестиційної привабливості / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zvit_pro_investicijnu_privablivist_regioniv_povna_versiya.pdf
11. Цопа Н. В. Особенности оценки инвестиционной привлекательности регионов / Н. В. Цопа // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. - №1. - С. 56-59
12. Чорна Л. О. Результативна стратегія досягнення інвестиційної привабливості підприємства / Л. О. Чорна // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №24. – С. 4-6.